

ESAS NO : 2018/589

KARAR NO : 2019/1570

İSTİNAF BAŞVURUSUNDA**BULUNAN (DAVACI) :** MİMARLAR ODASI BAŞKANLIĞI**VEKİLİ :** Av. Berna ÇELİK
Konur Sok. No:4/2 Kızılay/ANKARA**KARŞI TARAF (DAVALI) :** KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI**VEKİLİ :** Av.
Cumhuriyet Bulvarı Eski Sayıştay Binası A Blok
Ulus/ANKARA**İSTEMİN ÖZETİ :** Trabzon İdare Mahkemesi'nin 27/02/2018 günlü ve E:2017/239, K:2018/212 sayılı kararının istinaf kanun yoluyla incelenerek kaldırılması istenilmektedir.**CEVABIN ÖZETİ :** Röleve projesinin iptalinin, restorasyon projesinin iptalini gerektirmeyeceği, yeni veriler doğrultusunda rölöve ve restorasyon projelerinin güncellenebileceği, rölöve projesinin mevcut durumun tespiti olduğu, uygulama projesi olmadığı, restorasyon projesinde uygulama sırasında revize edilebileceği, kararın usul ve hukuka uygun bulunduğu, istinaf başvurusunun reddedilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.**TÜRK MİLLETİ ADINA**

Karar veren Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesince dava dosyası 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesi uyarınca incelenerek işin gereği görüldü:

Dava; Trabzon ili, Ortahisar ilçesi, Fatih Mahallesindeki 24 ada, 48 parsel sayılı taşınmazda bulunan, mülkiyeti Fatih Sultan Mehmet Vakfına ait Ayasofya, kilise kalıntısı ve çevresine, çan kulesine ilişkin sunulan restorasyon projelerinin, Ayasofya mescid mihrab öneri projesinde ikinci önerinin, Ayasofya merkez kubbe tavan öneri projesinde birinci önerinin uygun olduğuna ilişkin Trabzon Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 26/08/2016 günlü, 3047 sayılı kararının iptali iptali istemiyle açılmıştır.

Trabzon İdare Mahkemesi'nin 27/02/2018 günlü ve E:2017/239, K:2018/212 sayılı kararıyla; Trabzon ili, Ortahisar ilçesi Ayasofya Mahallesinde bulunan 24 ada, 48 parselde mülkiyeti Fatih Sultan Mehmet Vakfına ait tescilli Ayasofya Camii için yapılan restorasyon projesinin proje hazırlama esaslarına uygun olarak yapıldığı, koruma bölge kurullarına sunulan proje standartlarına sahip olduğu, koruma bölge kurulu tarafından onaylanan rölöve çizimlerinde yapının mevcut durumunu belgelemek için yeterli olduğu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından seçilen mihrap ve mescit projelerinin özgün yüzeylere en az düzeyde teması öngördüğü, kubbe için seçilen birinci önerinin yapı için seçilebilecek uygun alternatiflerden birisi olduğu anlaşıldığından Ayasofya, kilise kalıntısı,

T.C.
SAMSUN
BÖLGE İDARE MAHKEMESİ
2.İDARİ DAVA DAİRESİ

ESAS NO : 2018/589

KARAR NO : 2019/1570

çevresi ve çan kulesine ilişkin sunulan restorasyon projelerinin, Ayasofya Mescid ve mihrab öneri projelerinin ikinci önerinin, Ayasofya Camii merkez kubbe tavan öneri projesinde birinci önerinin uygun olduğuna ilişkin davalı idare Trabzon Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulunun 26.08.2016 tarih ve 3047 sayılı kararında hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle **davanın reddine** karar verilmiştir.

Davacı tarafından; dava konusu işlemin, Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi'nin E:2017/852, K:2018/65 sayılı kararına açıkça aykırı bir karar olup, kaldırılması gerektiği, proje hazırlama esaslarına uygun olmayan ve mevcut durumu belgelemeyen rölöve projesine dayalı olarak hazırlanan restorasyon projesinin de hatalı olacağı, restorasyonun sağlıklı bir rölöve çizimine bağlı olduğu ileri sürülerek anılan karara karşı istinaf başvurusunda bulunulmakta ve kararın kaldırılması istenilmektedir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde, kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır, şeklinde tanımlandıktan sonra 9.maddesinde "Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşai ve fizikî müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılmaz veya kullanımları değiştirilemez. Esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı veya benzeri işler inşai ve fizikî müdahale sayılır." hükmü yer almaktadır.

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmeliğin 9.maddesinde "Esaslı onarımlarda, tescilli yapı için hazırlanacak rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ve diğer belgeler koruma bölge kuruluna sunulur. Koruma bölge kurulunun onayladığı proje ve koşullarda uygulama gerçekleştirilir. Uygulamalara ilişkin denetleme; Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğe göre yapılır." hükmüne yer verilmiştir.

Öte yandan; 660 sayılı Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararında; "Esaslı Onarım (Restorasyon), yapının rölöveye dayanan restitüsyon ve / veya restorasyon projeleri ile diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçekleri koruma kurulunca belirlenen müdahaleler olarak tanımlanmış, Projelerin bu ilke kararı ekinde verilen "Rölöve - Restitüsyon - Restorasyon - Proje Hazırlama Esaslarına göre hazırlanmasına, ilan edilmiş turizm alanları ve merkezlerinde yer alan tescilli yapıların, turizm amacıyla kullanılması halinde projelerin, Turizm Bakanlığından görüş alınarak koruma kurulunca karara bağlanmasına karar verilmiştir. Anılan ilke kararının "Rölöve - Restitüsyon - Restorasyon - Proje Hazırlama Esasları" başlıklı ek maddesinde ise; "Rölöve - Restitüsyon - Restorasyon projeleri, yapının mevcut durumunun belgelenmesinin yanısıra, sorunlarının saptanması, potansiyel ve yeni kullanım olanaklarının araştırılması, onarıma yönelik temel yaklaşım ve müdahale biçimlerinin belirlenmesi ile yeni kullanımın gerektirdiği müdahalelerin anlatımını sağlamalıdır. Bu amaçla hazırlanacak belgeler çizimsel, yazılı ve fotoğraflık olarak yeterli ölçek ve ayrıntıları içerecektir. " hükmüne yer verilmiş, "Restorasyon ve Yeni Kullanım

T.C.
SAMSUN
BÖLGE İDARE MAHKEMESİ
2.İDARİ DAVA DAİRESİ

ESAS NO : 2018/589

KARAR NO : 2019/1570

Projesi " başlıklı bölümünde ise; Yapının onarımı ve yeni kullanımı için getirilen müdahalelere ilişkin ana yaklaşım ve bu ana yaklaşım çerçevesinde yapılacak müdahalelerin anlatımını içerecektir. Bu anlatımda şu hususlar yer alacaktır:

- Yapının özgün şema, eleman, strüktür ve malzemesine ilişkin müdahaleler,
- Yeni kullanımın gerektirdiği mekansal ve eleman ölçeğindeki müdahaleler,
- Uygulamaya yönelik öneriler,
- Yapının yeni kullanımı için gerekli ısıtma, aydınlatma, temiz ve pis su sistemlerine ilişkin ana ilkeler.

Restorasyon projelerinin hazırlanmasında, II. 1.1. bölümündeki belgeler esas alınacak, yeni müdahalelerin anlatımı için yeteri kadar detay verilecektir. Ayrıca, projeyi açıklayıcı bir rapor hazırlanacak, bu raporda, restorasyon ve yeni kullanım için benimsenen temel yaklaşımlar verilecektir. " hükmüne yer verilmiştir.

Uyumsuzluğun çözümü için Mahkemesince yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi neticesinde düzenlenen raporda; " kilise kalıntısının koruma grubunun I olarak belirlenmesinin hem mimarlık ve sanat tarihi değerleri açısından hem de Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları açısından yerinde olduğu, rölöve hazırlama tekniği açısından girilemeyen bölümlerin ve çeşitli nedenlerle görülmeyen yüzeylere ait çizimlerin yapılamadığı durumların olduğunun uluslararası kabul olarak "girilemedi" ya da "görülemedi" gibi durumu ifade eden notlar ile çizim üzerinde gösterildiği, uygulama aşamasında görünür olduğu zaman ya da raspaı yapılıncı ortaya çıkan yeni buluntuları da içerecek "güncel rölöve" çizimlerinin yapıldığı, Bölge Kurulu tarafından daha sağlıklı koşullarda yapılabilecek ilave çizimlerin talep edilebileceği, bu bağlamda rölövelerin kabul edilmesinin teknik bir sorun teşkil etmediği, proje ve raporlarda yer alan bazı tanımlamalarda geniş tanımlamaların olmamasının kafa karışıklıklarına neden olmakla birlikte uygulama sahasında ülkemizdeki kavram karmaşasıyla ilgili olduğunun düşünülebileceği, Horasan harcı tabiri terminolojide daha başka anlamları ifade etmesine karşın restorasyon uygulamaları yapanlar arasında kireç bağlayıcılı harçları ifade ettiği, yapının restorasyonunda kireç bağlayıcı geleneksel harçların tercih edilmesinin doğru olabileceği, çok sert nitelikteki tel fırçalarla yapılan temizliklerin yüzeylerde çizik oluşturmaları nedeniyle çekinceli karşılandığı, ancak son yıllarda restorasyon uygulamalarında bilindiği kadarıyla yumuşak uçlu bakır tel fırçaların kullanıldığı, her iki durumda da kontrol eden idarenin bu noktaya dikkat etmesi gerektiği, mihrap ve mimber için kabul edilen ikinci önerinin yapının özgün yüzeylerine minimum düzeyde temas etmesi, özgün malzeme ve yeni malzemenin birbirinden ayrı karakterde ve seçilen mihrap, mimber formlarının yapının tarihsel çizgilerle yarış etmemesi açısından uygun olabileceği, kubbe için seçilen birinci önerinin mevcut öneriler içerisinde yapı için uygun olabilecek alternatiflerden biri olarak değerlendirilebileceği, söz konusu eklentilerin sökülebilir nitelikte olması, yapının tarihi kimliğine uygun olması açısından tercih edilebileceği, yapıya en az müdahalede bulunan, istenildiği takdirde uzaklaştırılabilecek ve eski malzemeyle farkı okunabilecek bir malzeme tercih edilmesinin uygun görülebilecek bir yaklaşım olduğu, tescilli Ayasofya anıtının bulunduğu, imar planında sosyal tesis müze gelişim sahası olarak ayrılan parselin kullanımının dini tesis olarak değiştirilmesinin Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 29.01.2017 tarih ve

T.C.
SAMSUN
BÖLGE İDARE MAHKEMESİ
2.İDARİ DAVA DAİRESİ

ESAS NO : 2018/589

KARAR NO : 2019/1570

78/1581 sayılı kararıyla uygun görüldüğü, restorasyon projesinin yapının korunmasıyla ilgili herhangi bir problem teşkil etmediği, yapının hiçbir mimari, sanatsal özelliğini yitirmediği, yapılan tüm eklemelerin gerektiğinde kaldırılabilceği, Ayasofya anıtının Bizans mimari örnekleri içinde restitüsyonu en az sorunlu olan yapılardan biri olduğu, rölövede görülmedi kaydı düşülen kısımların projeye herhangi bir alakası bulunmadığı, çizimler ve fotoğrafların yapıyı belgeleme açısından yeterli olduğu, freskolara herhangi bir zararı veya müdahalesi bulunmadığı, iptali istenen proje yapının opus sectile döşemesinin bir kısmı hariç ziyaret imkanlarına herhangi bir kısıtlama getirmediği, opus sectile döşemenin de zaten önceden defalarca belgelendiği, sonuç olarak restorasyon projesinin, proje hazırlama esaslarına uygun olarak hazırlandığı, yapının sahip olduğu değerleri geleceği aktarmak adına uygulama aşamasından hassas bir kontrollük ve yapı bilim kurulu denetiminde çalışmaların yürütülmesi, uygulamanın gerektirdiği aşamalarda gerek çizim gerekse raporlamalarla koruma müdahalelerinin dinamik bir süreçle yürütülmesi gerektiği" görüşüne varıldığı belirtilmiştir.

Trabzon ili, Ortahisar ilçesi, Fatih Mahallesi, 24 ada, 48 parselde bulunan tescilli taşınmaza ilişkin sunulan rölövenin uygun olduğuna dair 25.02.2015 tarih, 2219 sayılı ve aynı taşınmaza ilişkin restitüsyon projelerinin uygun olduğuna dair 29.07.2015 tarih ve 2429 sayılı Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararlarının iptali istemiyle açılan Trabzon İdare Mahkemesi'nin E:2015/1507 esas sayılı dosyasında yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi neticesinde düzenlenen raporda ise; Haziran 2015 tarihli mimari raporda görülen tuğla kubbenin 2013 yılında yapılan müdahale ile demir taşıyıcılara geçirilmiş perdeleme tavan nedeniyle görülemediği, taşıyıcı metal elemanların orjinal taş beden duvarlarına sabitlendiği, perdeleme tavan nedeniyle kırmızı hat ile işaretlenmiş alanların görülmesi imkansız iken detay çizimlerin ne şekilde elde edildiğinin anlaşılamadığı, görülemedi ifadesi belirtilen bölgelerde kot/yükseklik bilgisi yazılmasının rölövenin güvenilirliğini düşürdüğü, perdeleme tavan nedeniyle görülemeyen detayların daha önce çekilmiş resimlere bakılarak çizildiği veya perdeleme sisteminin kısmen kaldırılarak var olan durumun çizime aktarıldığının düşünüldüğü, özgün mozaik yer döşemesinin yükseltilmiş ahşap döşeme nedeniyle görülemediği, girilemedi şeklinde bir ifadenin proje üzerinde yer almasının bilgi ve belgelerden veri sağlanmasının ötesinde halen mevcut bir yapının kendisinden gelen veriler bile kullanılmadan restüte edilmeye çalışıldığını gösterdiği hususları tespit edilmiş, Trabzon İdare Mahkemesi'nin 22/02/2017 günlü ve E:2015/1507, K:2017/228 sayılı, davanın reddine dair kararı, Dairemizin 25.01.2018 tarih, E:2017/852, K:2018/65 sayılı kararıyla kaldırılarak, *"rölöve projelerinin, restorasyon için altlık olarak kullanıldığı, doğru bir rölöve olmaması durumunda sonrasındaki restitüsyon ve restorasyon projelerinin de hatalı olacağı, dava konusu rölöve projesinde, bazı kesitlerin görülemedi şeklinde ifade edildiği, rölöve projesinin bu haliyle mevcut durumu belgelemekten uzak olduğu, kesitlerde görülemedi ifadesi belirtilen bölgelere kot/yükseklik bilgisi yazılmasının rölövenin güvenilirliğini zedelediği, görülemeyen detayların daha önce çekilmiş resimlere bakılarak çizildiğinin anlaşıldığı, üst örtüde bulunan fresk ve bezemelerin taşınmazla ilgili önceki yayınlardan alınarak yerleştirildiği ve olduğu gibi kullanılan bu çizimler nedeniyle fresklerde tahribat meydana gelip gelmediğinin anlaşılamadığı, bir tahribat varsa bunun rölövede analitik*

T.C.
SAMSUN
BÖLGE İDARE MAHKEMESİ
2.İDARİ DAVA DAİRESİ

ESAS NO : 2018/589

KARAR NO : 2019/1570

olarak gösterilmesi gerektiği, restitüsyon projesinde de, rölöve projesindeki benzer şekilde girilemedi yönünde yer verilen ifadenin proje üzerinde yer almasının, mevcut yapının kendisinden gelen verilerin dahi kullanılmadan restitüe edilmeye çalışıldığını gösterdiği, bu durumun ise 660 sayılı Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararına aykırı olduğu, dava konusu projelerin fotoğraflık ve çizimsel olarak yeterli olmadığı, röleve ve restitüsyon projelerinde belirtilen çelişki ve eksikliklerin giderilmemesi halinde anılan hususların restorasyon projesi için sorun oluşturacağının anlaşılması karşısında, dava konusu işlemlerde hukuka ve mevzuata uyarlık bulunmadığı" gerekçesiyle rölöve ve restitüsyon projelerinin uygun bulunmasına dair kararların iptaline karar verilmiştir.

Dairemizin 21.05.2019 tarihli ara kararıyla; rölöve, restitüsyon projelerine karşı açılan Trabzon İdare Mahkemesi'nin E:2017/239 sayılı davaya ilişkin bilirkişi raporunda tespit edilen eksikliklerin giderilmesine ilişkin yeni bir çalışma (güncel röleve çizimi v.s) yapıp yapılmadığı sorularak, bu durumu gösteren bilgi ve belgelerin davalı idareden istenildiği, ara kararına verilen yanıt ekinde yer alan Vakıflar Genel Müdürlüğü Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne yazılan yazıda; rölöve ve restitüsyon projesindeki eksiklikler, bahse konu caminin restorasyonu aşamasında camide yapılacak sökümler (perde sistem ve ahşap döşeme sökümleri) sonrası çizilecek detayları da içerecek şekilde giderilecek, ardından revize rölöve ve restitüsyon projelerinin onaylanmak gönderileceğinin belirtildiği görülmektedir.

Bilirkişi heyeti tarafından, rölöve hazırlama tekniği açısından girilemeyen bölümlerin ve çeşitli nedenlerle görülmeyen yüzeylere ait çizimlerin yapılamadığı durumların olduğunun uluslararası kabul olarak "girilemedi" ya da "görülemedi" gibi durumu ifade eden notlar ile çizim üzerinde gösterildiği, bu bağlamda rölövelerin kabul edilmesinin teknik bir sorun teşkil etmediği, görünür olduğu zaman ya da raspası yapılırken ortaya çıkan yeni buluntuları da içerecek "güncel rölöve" çizimlerinin yapılacağı, Bölge Kurulu tarafından daha sağlıklı koşullarda yapılabilecek ilave çizimlerin talep edilebileceği belirtilmiş ise de; rölöve, restitüsyon projesinde görülemedi-girilemedi diye ifade edilen alanların demir taşıyıcılara geçirilmiş perdeleme tavan ve yükseltilmiş ahşap döşeme nedeniyle görülemediği, dava konusu restorasyon projesinde, perdeleme tavanın ve ahşap döşemenin kaldırılacağına dair bir tespitin bulunmadığı, yapının restorasyonunda kireç bağlayıcı geleneksel harçların tercih edilmesinin doğru olabileceğinin bilirkişi heyeti tarafından kabul edilmesine karşın projede yer alan Horasan harcı tabirinden anlaşılması gerekenden yola çıkılarak sonuca varıldığı, yine sert tel fırçalarla yapılan temizliklerin yüzeylerde çizik oluşturması nedeniyle çekinceli karşılandığı, uygulamada yumuşak uçlu bakır tel fırçaların kullanıldığı yönündeki görüşün temenni niteliğinde olduğu dikkate alındığında; beklentiye, varsayıma ve ihtimale dayalı bir çok unsuru içeren bilirkişi raporuna itibar edilmemiştir.

Bu durumda, dava konusu işlemin dayanağını oluşturan rölöve ve restitüsyon projelerinin uygun bulunmasına dair kararların, röleve ve restitüsyon projelerinde ki çelişki ve eksikliklerin giderilmemesi halinde anılan hususların restorasyon projesi için sorun oluşturacağı da belirtilerek Dairemizin 25.01.2018 tarih, E:2017/852, K:2018/65 sayılı kararıyla iptal edildiği, revize rölöve ve restitüsyon projelerinin hazırlanmadığı, proje ve raporlarda yer alan bazı tanımlamalarda geniş tanımlamaların olmamasının kafa

T.C.
SAMSUN
BÖLGE İDARE MAHKEMESİ
2.İDARİ DAVA DAİRESİ

ESAS NO : 2018/589

KARAR NO : 2019/1570

karşılıklarına neden olduğunun da bilirkişi incelemesi neticesinde tespit edilmiş olması karşısında dava konusu işlemde hukuka uygunluk, davanın reddine dair Mahkeme kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davacının **istinaf başvurusunun kabulüne**, Trabzon İdare Mahkemesi'nce verilen istinaf başvurusuna konu 27/02/2018 günlü ve E: 2017/239, K: 2018/212 sayılı kararın **kaldırılmasına**, dava konusu işlemin **iptaline**, aşağıda dökümü yapılan dava ve istinaf aşamasına ait 3.680,65-TL yargılama gideri ile kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca belirlenen 1.362,00-TL vekalet ücretinin davalı idare tarafından davacıya ödenmesine, kullanılmayan 51,70.-TL YD harcının ve artan posta gideri avansının davacıya iadesine, 2577 sayılı Kanunun 45. maddesinin 6. fıkrası uyarınca **kesin olarak**, 26/12/2019 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan

□□□

□□□

Üye

□□□

Üye